

de hoogte was, tot voorzichtigheid moeten stemmen; en het had wel zeker op zijn weg gelegen, om aan te toonen, waarom hun denkbeelden niet alleen niet overeenkomen met die van prof. Aalders zelf, doch zelfs als niet-Gereformeerde aan de kaak worden gesteld".

Nu is de toon van dit boek, ook in zijn bestrijding van andere opvattingen zuiver. Dr Zuidema schrijft dat er even bij „om diegenen onder onze lezers, die op den toon zooveel nadruk leggen gerust te stellen". Maar aan zoo'n „zuivere toon" heeft men zonder meer niet veel! Ook met een „zuivere toon" kan men erg leelijke dingen zeggen. Zuidema wil aan zijn opmerking over dien toon dan ook meteen toevoegen, „dat iemand op een vriendelijken toon zijn naaste iets zegt, wat dien naaste veel dieper kan smarten, dan wanneer hem op minder vriendelijken toon minder krasse dingen waren gezegd".

En dat gebeurt z.i. inderdaad in prof. Aalders' boek!

„Ten bewijze citeer ik nu maar — aldus dr Zuidema — wat prof. Aalders schrijft inzake de verhouding van verbond en uitverkiezing. „Verbond en uitverkiezing zijn quantitatief identiek..... Men kan wel bestrijden, maar deze bestrijding is op Gereformeerd standpunt onhoudbaar" (blz. 193). „Dat Christus het tweede verbondshoofd is, gelijk Adam het eerste was, is de eenstemmige belijdenis van allen die Gereformeerd denken" (blz. 194). Het is prof. Aalders niet onbekend, dat in den boezem onzer Geref. kerken over deze beide zaken geen eenstemmigheid heerscht. De vorige synode sprak mede met het oog hierop over meningsverschillen. Prof. Aalders gaat verder. Spreekt impliciet van leergeschillen en stelt zelfs reeds apriori, vóórdat de synode haar commissie, die zij ter onderzoek van deze meningsverschillen had ingesteld, heeft kunnen hooren, vast, dat een ieder, die op de twee vermelde punten anders denkt dan prof. Aalders, uitvalt uit de Gereformeerde confessie. En dat, terwijl ter dezer zake, gelijk prof. Schilder klaar en overtuigend in „De Reformatie" aantoonde, nimmer eenstemmigheid onder de Gereformeerden der laatste eeuw heeft geheerscht. Het heeft mij bedroefd, dat prof. Aalders zich tot dergelijke decretoriale uitspraken heeft laten verleiden. En ik wilde om wat liefs, dat hij deze zinnen in de pen gehouden had. Zijn boek had er in betoogkracht niet onder geleden. Integendeel, het zou, als blijk van bedachtzaamheid en broederlijke en vredeswil, een solider en broederlijker indruk hebben nagelaten. Nu blijft alleen voor ons over, den wensch uit te spreken, dat de schrijver deze en dergelijke uitspraken ruiterlijk terugtrekt".

Na deze algemeene opmerkingen gaat dr Zuidema den zakelijken inhoud van prof. Aalders' boek bespreken. Hij vestigt, dit doende, allereerst de aandacht op „de prijzenswaardige preciesheid", waarmee de hooggeleerde schrijver blijkens het eerste hoofdstuk van zijn boek een onderzoek heeft ingesteld naar het gebruik en de beteekenis van het woord verbond in de Heilige Schrift. Ook in het tweede hoofdstuk, waarin over den gang der openbaring aangaande Gods Verbond wordt geschreven, staan dingen „welke waard zijn genoteerd te worden".

Maar na dezen gereserveerden lof volgt weer onmiddellijk de critiek. Aldus: „De schrijver is zich er niet altijd bewust van — althans dien indruk vestigt hij — dat uitlegkundige arbeid streng binnen eigen vakgebied zich dient te bewegen, en dat de exegeet er voor waken moet, dat hij niet, bevangen door één of ander dogmatisch of filosofisch vooroordeel, in den tekst leest, wat er niet staat. Of, — wat nog verraderlijker is, wijl men dit het minst snel bij zichzelf ontdekt — den tekst verklaart in een terminologie, welke wel het eigendom van den uitlegger, doch niet dat van den schrijver is, en, tengevolge van die terminologie ter goeder trouw den tekst toch iets laat zeggen wat er niet behoort te staan".²⁾

Wie op de hoogte is van wat de „bezwaarden" in alle tijden en wijzen over de synodale leerbeslissingen met derzelver toelichtingen hebben betoogd, kijkt bij de lezing van dit woord van Zuidema verrast op! Was dit niet steeds hun zwaarste grief tegen die ongelukkige stukken, dat daarin allerlei theologische, en dan speciaal scholastische, onderscheidingen in het woord der Schrift werden ingelezen en er daarna ook weer gansch argeloos werden uitgelezen?

Als voorbeeld van dit heillooze doen noemt dr Zuidema de exegeese van prof. Aalders van de besnijdenis van Ismaël en Izak!

Als we dit lezen spitsen we weer onmiddellijk de ooren.

Want als het gaat over de besnijdenis van Ismaël en Izak, dan gaat het over beider positie in het verbond des HEEREN en dan gaat het dus over de kernkwestie van de gansche verbondsléer!

Het beruchte Praeadvies schreef dienaangaande eenmaal, dat, wanneer de HEERE tot Abraham zegt, dat Hij met hem en zijn zaad zijn verbond opricht met dat zaad „niet alle kinderen van Abraham zonder uitzondering of beperking worden bedoeld". En, de zaak breder opvattend, betoogde het, dat een „breker van het verbond" in het „zaad, waaraan het verbond Gods als een eeuwig verbond was toegezegd,

in den diepsten zin des woords niet was begrepen".³⁾

Zoo schreef het Praeadvies.

Zoo schreef prof. Aalders.

Zoo is het hart van de synodaal-gereformeerde verbondsléer.

Wat zegt nu dr Zuidema?

Prof. Aalders — aldus is diens oordeel — trekt uit die besnijdenis van Ismaël en Izak een conclusie, „welke exegetisch niet noodzakelijk is voor de verklaring van den tekst, maar welke enkel dwingend is, wanneer men eenmaal op het dogmatisch standpunt van den schrijver is overgegaan. Ik vind zulk 'n nadere explicatie van een tekst dan nog des te hachelijker, wanneer de Schrift zelve elders ook een exegeese van den tekst geeft: een nadere ontvouwing, welke anders is dan de ontvouwing, die de exegeet Aalders bood".

Zulk een nadere explicatie van den tekst acht dr Zuidema „dan nog des te hachelijker, wanneer de Schrift zelve elders ook een exegeese van den tekst geeft: een nadere ontvouwing, welke anders is dan de ontvouwing die de exegeet Aalders bood". Dit is inderdaad het geval ten aanzien van de interpretatie van de besnijdenis van Ezau!

Prof. Aalders „merkt naar aanleiding daarvan op, dat Ezau van heel het verbond uitgesloten is geweest, en dat diengevolge het probleem terugkeert, dat reeds bij Ismaël gevonden werd: „Dat er zijn, die tot den kring, waarover het verbond zich uitstrekt gerekend worden en gerekend moeten worden, maar die nochtans aan de weldaden van het verbond geen deel hebben" (blz. 68). Volgens den Schrijver geeft de H. Schrift hier dus een voorbeeld van iemand, die tot het verbond moet gerekend worden, en die toch van heel het verbond uitgesloten is" (blz. 75).

Maar de Heilige Schrift verklaart haar eigen mededeelingen uit haar eerste boek omtrent Ezau's besnijdenis en zijn positie ten aanzien van het verbond des Heeren totaal anders dan prof. Aalders!

De schrijver van den brief aan de Hebreërs immers — en dus de Heilige Geest zelf! — haalt n.l. de historie van Ezau aan „als een voorbeeld, dat men toch niet „door ongelóof afvalle van den levenden God" (Hebr. 3:12), wat immers het hoofdthema is van den brief aan de Hebreërs, en hij schrijft: „Dat niet iemand zij een hoereerder of een onheilige, gelijk Ezau, die om een spijsje het recht van zijne eerstgeboorte wegaf" (Hebr. 12:16). Uit deze commentaar, die de Bijbel zelf op Genesis geeft, blijkt, dat hier wel degelijk gewaarschuwd wordt tegen uitval uit het verbond. Ezau bezat het recht van eerstgeboorte, en dat recht was heilig. Ezau's verachting van dit recht heet niet minder dan hoereerij, d.i. geestelijke verlaten van den HEERE in Zijn Verbond. Deze tekst wettigt het vermoeden — en m.i. niet enkel het vermoeden, maar ook de overtuiging, — dat Ezau wel degelijk niet alleen gerekend moest worden tot het verbond, maar ook behoorde in het verbond, in het verbond in was. En hoe gaarne ik dan voorts ook rekening wil houden — en moet houden — met het andere gegeven der Schrift, dat Ezau niet uitverkoren was, dit mag in elk geval aan den ernst van Ezau's aanvankelijk in zijn in het verbond niets afdoen".

Volkomen terecht schrijft nu dr Zuidema, dat we met deze kwestie „in medias res", in het hart van de leer des verbonds zijn. En hij geeft dus de volgende, wel zeer rake kritiek op Aalders visie in dezen:

„Wanneer prof. Aalders het probleem zoo stelt: „wel gerekend worden tot het verbond, maar er niet toe behooren", dan vindt hij voor deze opvatting m.i. niet rechtstreeksche steun in de Heilige Schrift. Steun in de Schrift vinden we voor de vraagstelling: „Wel gerekend worden tot het verbond, maar niet uitverkoren". En daarnaast: „wel gerekend worden tot het verbond, maar er later door ongelóof uitvallen" (Hebr. 12:16).

Omdat prof. Aalders zich nu in deze cardinale kwestie fundamenteel vergist en tegen de Schrift inloopt, schiet hij het door hem bij het schrijven van zijn boek gestelde doel — het bestrijden van het religieus formalisme — volkomen voorbij! Want „bij de probleemstelling, die prof. Aalders aanvaardt, blijft onmiddellijk de moeilijkheid, hoe wij met ernst tegen religieus formalisme kunnen waarschuwen, en wijzen op Ezau, wanneer men eerst gezegd heeft, dat Ezau in werkelijkheid nimmer een verbondskind is geweest. Trouwens, ik zie bij Ezau, noch bij Ismaël eenig religieus formalisme. Zij waren geen formalisten; zij leefden niet in religieus schijn; zij deden niet aan sleurgodsdienst. In elk geval: deze zonde rekent de Schrift hen niet aan. Maar zij vielen uit het verbond uit: Ezau was een onheilige, een hoereerder: hij verliet den levenden God. Niet alleen inwendig, maar ook uitwendig: zelfs den religieus vorm handhaafde hij niet: zijn eerstgeboorterecht verkocht hij grif! En Ismaël ging eigen wegen! Dergelijke dingen doet iemand van sleurgodsdienst en vormendienst niet: die is daarop juist zeer gesteld!

C. V.

³⁾ Praeadvies, p. 40.

KERKELIJK LEVEN

NAAR AMERIKA.

Bij zijn heengaan naar Amerika wenschen we onzen Redacteur eene voorspoedige en goede reis. De Heere beware hem op de groote wateren, en behoeve hem in het uitgestrekte land aan den overkant van den Oceaan. Hij sterke hem daar tot zijn velerlei werkzaamheden, en geve hem een goeden ingang.

De vooruitzichten zijn niet zoo bijzonder rooskleurig. Destemmer mag het noodig heeten, dat daar goede inlichting gegeven worde. Men heeft zich daar oppervlakkig wel wat eenzijdig de zaken van ons kerkelijk leven laten mededeelen, zonder de voorzichtigheid te betrachten, om zich van beide kanten grondige voorlichting te laten geven. En zoo kwam men er toe, om overijld en onverstandig al vast ongenoegzaam doorzichte verklaringen af te leggen, of uitspraken te doen.

Dat heeft zijn uit- en nawerking, en vergemakkelijkt het optreden van prof. Schilder niet. Doch de Heere bane zijn weg, en brenge hem straks na volbrachten en gelukten arbeid weer in welstand tot ons terug.

S. GREIJNDANUS.

ZELFSTANDIG OPTREDEN IN DE POLITIEK?

XIV.

Ons vorig artikel besloot met de opmerking, dat 1905 ons nog wel wat meer ongelukken scheen gebracht te hebben dan tot nu toe tot onze aandacht doorgedrongen was. We moeten er nog wel iets van zeggen.

In ons vorig artikel wezen we aan, dat het Rapport van 1905 in de vertaling van den titel, dien Calvijn gaf aan zijn tractaat tegen Servet, ten onrechte het latijnsche werkwoord „coercere" weergaf met „straffen"; gelijk het daarin ook het onderscheid tusschen „zwaard-recht" en „zwaard" abusievelijk verwaarloosde. Gevolg van deze dubbele vergissing was, dat van Calvijn's opinie een scheefgetrokken voorstelling gegeven werd.

Op zichzelf was dat niet zoo heel erg.

Toch was het jammer. En wel hierom: de lezers van het Rapport werden op die manier een beetje kunstmatig losgeweekt van den inhoud van art. 36.

Als n.l. Calvijn zegt: „de overheid moet met het zwaardrecht de ketterij bedwingen";

en het Rapport maakt daarvan (als ware dat Calvijn's gevoelen) „de overheid moet met het zwaard de ketter's straffen (lees: dooden);

dan zegt de lezer al gauw: maar dat is mij te gortig; en hij concludeert: die Calvijn had het toch wel wat erg mis; we moeten op DIT punt hem maar loslaten: wij hebben na enkele eeuwen wat meer verlichte denkbeelden dan hij.

Maar op die manier is Calvijn wat al te bekaaid eraf gekomen, en hebben wij, eenvoudige lezers van dit synodale rapport, ons te gemakkelijk van hem gescheiden. Het is ons zoo doodeenvoudig ontgaan, dat hij, ook zonder nog het ketterdooden te willen, toch kan volhouden: maar de overheid heeft een positieve taak tot het bedwingen, het beteugelen der ketterij. Het Rapport heeft zoo heel ongemerkt dat fijne puntje, waar het toch maar om bleef gaan, uit ons gezichtsveld weggetrokken. Het is er mee als met alle (bedoelde of onbedoelde) tendenz-redeneering: als zij iemand ónschadelijk maken wil, geeft zij van zijn werkelijke meening een vergrootende, overdrijvende, in 't extreme getrokken voorstelling, en roept dan: fij, zoo'n extremist! Zoo'n recht-lijnige! In zulke dagen kan de waarheid voor onbepaalde tijd wel het rouwkleed aantrekken: synodale rapporten hebben in de kerkgeschiedenis haar deze harde noodzaak herhaaldelijk opgelegd.

Nu krijgen we den indruk, dat de steller van het onderhavige Rapport toch wel beter had kunnen weten. Want de passage, die we in ons vorig artikel bespraken (betreffende Calvijn's tractaat tegen Servet) komt voor op bl. 288 van het Rapport. Maar daarvóór, n.l. op bl. 279, blijkt de steller van het Rapport reeds een passage onder de oogen gehad te hebben, waaruit hem duidelijk MOET geworden zijn, dat men als gereformeerde van den ouden stempel zeggen kan, niet alleen, dat de overheid haar zwaard-recht moet gebruiken tegen het antichristelijke rijk, maar ook, dat dit nog niet beteekent, kort en goed: zet ze tegen den muur.

De bedoelde passage is een bladzij uit Voetius (Disp. III, 806).

Om haar te verstaan, en om te controleeren wat het Rapport van 1905 ervan gemaakt heeft, dienen we even het verband na te gaan.

Voetius spreekt op bl. 805 over de Remonstranten, die de Gereformeerden te lijf gaan, alweer zonder goede reden. De Remonstranten, aldus Voetius, p. 804, beweren, dat de Gereformeerde Kerk geloof en leert dat men de ketter's moet dooden (haereticidum); het enkele feit reeds van het aanhangen eener valsche leer zou volgens de gereformeerde kerk

²⁾ Deze en de volgende aanhalingen zijn uit het No. van 2 Nov., 25 Jrg. No. 44.

voldoe
klacht
manie
1e.
dat de
van es
in de
hun ge
uit zu
voort;
2e.
van
tract
met i
dat ve
via he
Lan
heeren
taat s
ren n
dood
heid a
taat n
En
wij o
1905
strant
zie bo
de bla
onder
Nu
strant
zenuw
Ad
nier oc
sche
d o o
Ook zi
tot het
bespro
fen"
dienst,
als de
Ad:
Genève
forme
nen; v
lus, of
„Censt
Croci
dooden
tius —
leerd
leeren
dus Vo
Twe
Voor
hier w
gen"
dat de
heeft
willen
te zijn
Vers
woorde
zin h
Theol.
of doo
ken is
Rapport
iets af
zou be
zou n
zwa
per l
formee
Voetius
mee
kterd
de ma
artikel
scherm
Wij
op elk
te mak
artikel
dat een
bekend
heeft
onwille
als me
dat me
had
mee
te le
dan we
ben?
Hoe
de sch
gelaten
noodza
haereti
schrap
woorde
taak d
laten v